

FØROYAR Í DAG

Kvæðini sum lestur.

Kvæðabók. 4. bind. Lagt til rættis og frágreitt hefur Jóannes Patursson. Váðin 1942-44.

J. síni føroysku bókmentasøgu skrivar dr. Chr. Matras um okkara gomlu kvæðir m. a.: »Nútidarmaðurin, sum setur seg at lesa kvæðini, og ikki kvæður og dansar tey í huganum, hann fær ikki nógv burtúr teimum flestu. Hann nýtir eitt mátt, sum er beint í øðrum førum, men ótt her«.

Hetta er óivað beint. Tey føroysku kvæðini eru ikki lestur. Tey koma bert til sín rætt saman við tí veitsluhugi, sum dansurin skapar. Tað er beint, sum Martin Joensen í síni tíð skrivar: »Allir kenna vit — serliga frá barna- og unglingaárum — hesa undarligu prikanina ganga í holdinum, henda merkiliga stoyt færa seg ígjøgnum, tá ið hann á kvæði í bygdamyrkrinum innan ímillum vind- og brim-súðið kendi ljóðið frá kvæðandi og dansandi mannamúgvu«.

Men setur nútidarmaðurin seg við einari bók sum omannevndu kvæðabók, verður tað at ganga honum sum Chr. Matras sigur — uttan so er, hann lesur kvæðini við vitskaparligum endamálið, fyrri at samanbera hesi føroysku kvæði við líknandi fólkvísur úr øðrum londum, ella kanska við sjálvar tær gomlu søgnirnar, ið knýta seg til tey forn-gotisku segumennini Sjórdá, Høgni ella Tíðrik. Í so máta eru tey føroysku kvæðini sera áhugaverd sum lestur, og tey eru jú eisini vordin granskaði av vitskaparmonnum í øllum heimsins londum. Eingin fólkvísu-granskari kemur uttanum tey føroysku kvæðini, og tað er so rimuligt at tað hevur vakt miklan ans alla-staðnis, at tað litla føroyska oyggjafólkið hevur verið fært fyrri at varðveita ein so ovurstórán kvæða-dýrgrip í gjøgnum nógv ár.

Venda vit okkum nú móti okkara kvæðum sum skrivaðar bókmentir og spyrja okkum sjálf hví tann gleði, vit hava av at lesa tey ikki nær til kann javnmetast við

tað, vit fáa burtúr teimum við at hoyra tey kvæðin í dansi, so má svarið verða hetta: at kvæðini í teirra núverandi líki eru hildin uppát við at vera livandi bókmentir. Vit hava áneyðir at trúgva, at kvæðini í tí líki tey eru niðurskrivaði bert eru toftirnar av tí, tey upprunaliga hava verið. Óldargomul nýtist í dansi hevur gjørt, at tey eru vordin slitin, ja, mong av teimum so slitin, at tey nærum eru ókennilg. Tað, ið eftir er, er fyrri ein stóran part bert fastar uppafturtøkur (»skablónir«), ið gangi aftur og aftur. Hetta kann vera hugnaligt í dansi, har eisini rytman og kvæðalagið ger sitt, men sum lestur kann hetta ikki annað enn vera troyttandi. Mangar av hesum »skablónunum« eru heldur ikki meira føroyskar enn tað sama — teir ganga aftur í fleiri norskum o. ø. útlenskum vísu. Bert av og á hava kvæðini varðveitt spor av sínum upprunaliga poetiska vakurleika, sum t. d. í fyrstu »Dvergamy«, eitt kvæði, sum í mongum og hvørjum tykist at vera millum tey best goymdu. Ógloymandi í sínum frískleika er myndin av Sjórdá, har hann aftaná bardagan móti dvergaherinum ridur aftur og fram á tí myrka trøllaskóginum:

Sjórdur ridur til og frá,
tað frýstir við sædílgerð,
rimfrost er fallið
yvir heiðmanna jørð.

Stór í upprunaligum vakurleika eru eisini vanliga niðurløgin. Tey hava sín sjáldssma ljómandi poesi, sjálfv um ordini ikki altíð eru lætt at fata, sum t. d. niðurlagið til 4. Dvergamy:

Ti vekir hindin,
hanin gelur hátt
leingi sova svanirnar
á dökkari nátt.
Ti vekir hindin.

Hetta er sjáldsamt »lyrisk kynstri«, og tað sama kann sigast

um næstan øll føroysk niðurløg. Tað eru smá skaldaverk, ið tykjast hava verið fært fyrri at tolt alt slit og staðið imóti tíðarinnar tonn, ið annars ongum loyvir.

Men tað sama kann so ikki sigast um ta episku frásøgnina í kvæðunum. Tað eru undantøk. Men ein nýtist als ikki at vera nakar greytaskalli um hann av og á villist í teimum hendingum, nógv kvæði siga frá. Tað sama kann sigast um fleiri av teimum monnum, ið kvæðini eru um. Vanliga eru teir meir og minni merktir av »skablón«. Vit siggja teir ikki týðuliga fyrri okkum, og tey megnarbrøð, teir gera, eru meiri skikkaði til at stuttleika børnum enn vaksnum. Tað sama kann sjálvandi eisini sigast um kempuveisir í mongum øðrum londum, serliga um norskir vísur, ið siga frá trøllum, risum og miklum kappum, ið reiggja sverð, ið so jørðin skelvur. Men, sum vituligt er, er tað aloftast so, at tær fólkvísur, ið fyrst eru uppskrivaðar, eru tær, ið bókmentaliga eru goymdar best. Og tað er jú so, at okkara kvæðir eru eina seinast uppskrivaði.

Hetta veri ikki sagt fyrri at lasta okkara gomlu føroysku kvæðir; tað er bert nevnt fyrri at kanna eftir hví kvæðini ikki eru skikkaði til lestur. Tað er jú ikki til at undrast yvir at kvæðini eru slitin ígjøgnum ældirnar og villareidi komið í innihaldið. Tað hevur verið eitt ómetligt krav til minnið at hava greiðu á øllum hesum frásøgtulífarinum, og enná meir av tí tað er eitt óhandigt søgntilfar. Kvæðadansurin hevur, eftir sum vitir menn halda, verið framdur her heima síðani 13—14 öld, so fleiri av kvæðunum mugu hava rættuliga høgan aldur. Tað er eyðsæð, at tað skal meiri enn trúskapur og goður vilji til munnliga at varðveita skaldskap bert nokurlunda óskaladan gjøgnum eitt so langt tíðarskeið. Her er ikki talan um mannsminni, men um öldir.

Men hóast vit mugu geva Chr. Matras rætt í at tey føroysku kvæðini alt í alt ikki eru skikkaði

til lestur, so mugu vit eisini samstundis halda fast — serliga fyrri ungdominum — at kvæðadansurin her heima er eitt kultur-fyribrigdi, ið eigur at hava okkara djúpastu virðing, eitt fyribrigdi, ið fram um alt hevur týðning fyrri okkum nú-livandi føroyingar, tí tað vísir okkum at tað í okkara forfedrum hevur búið ein ótroyttulig trongd til andiligt liv á sínum egna máli. Eitt kvæðasavn sum hetta, ið nú er útkomið, hevur eisini sitt stóra virði, mest av øllum gjøgnum tað stytta samandragið. Jóannes Patursson hevur gjørt av teimum ymisku kvæðunum. Hesi samandragini eru stutt og greið, og tey eru skrivaði á einum mergjaðum føroyskum máli, so fullgiggjaðum og vøkrum sum bert ein stór mál-kunstnari kann skriva tað. Sum lestur geva hesi samandragini okkum meir enn sjálvi kvæðini.

Í sínum eftirskrivu sigur Jóannes Patursson m. a.: »Tað fer tí at vera í efstu stund at fólkið vaknar til at kenna sína skyldu at fáa stigið aftur í rættlag og orðið undir fóttum«.

Tað er lætt at skilja, at J. P. fegin vil hava tann gamla dansin at liva. Spurningurin er bert um tað ber til at verja dansin so hann ikki stívnar til eitt eiti, ið ikki longur kennist vera fyrri neyðini her hjá okkum. Sluttuligt verður tað at ganga við dansinum sum tað gongur við róðrabátinum, ið meira og meir verður umgjørdur til motorbát. Men eingin ynskir at henda mannagongdin viðvíkjandi dansinum skal fara bráðliga fram. Tann føroyski dansurin er eitt kulturminni, ið hevur nógv at týða fyrri hvønn hugsandi føroying. Tó, tíðin kann ikki standa still. Kvæðadansurin hoyrði miðeldini og einseminum til. Tað andsliv, hann umboðaði, myndar seg nú á døgum í skrivaðum bókmentum á føroyskum máli. Tann vøxtur, ið hevur verið í hesum føroyska skaldskapi (og vónandi framvegis er), er eitt beinleiðis framhald av tí anda, sum hjá okkara forfedrum varð hildin uppi gjøgnum dansin og kvæðini.

Lýsing.

Tann, sum ynskir at keypa grot og skerv frá Klakksvíkar kommunala grótvirki, má frá 1. september 1944 koma á kommunuskrivstovuna, har tað, sum ein ynskir at keypa, verður goldið, og fæst einki tilfar frá grótvirkinum uttan ein hevur við sær utflyggingarsedil frá kommunuskrivstovu.

Eftir arbeiðstíð fæst einki tilfar frá grótvirkinum.

Klakksvík, tann 22. aug. 1944.

Sóknarstýrið.

Føroya

Sjóvátrygging

Skip - motorbátar

útróðrabátar - vøkur

verða tryggjað

Tlf. 372

FØROYA

BRUNATRYGGING

Hús - innbúgv - vøkur - verða tryggjað.

Skrivstovan er opin frá kl. 10-1 og 3-5.

Leygardag - - - 10-2.

Telf. 372.

Tit fáa

bestu málingina hjá okkum.

M. P. Jacobsens málaraðuð.

Máltr. 323.

Frá 1. september

er kommunuskrivstovan opin frá kl. 10 f. p. til kl. 1 1/2 s. p.

og frá kl. 3 1/2 s. p. til kl. 5 s. p.

Klakksvík, tann 22. aug. 1944.

Sóknarstýrið.